

Nr 266.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare anslag till upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige; given Stockholms slott den 12 maj 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för denna dag föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Christian Günther.

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 maj 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Ministern för utrikes ärendena anför efter gemensam beredning med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen.

I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag (III ht., s. 26 ff.) har föreslagits, att för upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige skall för budgetåret 1944/45 anvisas ett anslag av 445 000 kronor. Beträffande detta anslag har riksdagen ännu ej fattat beslut. Jag får nu anmäla, att fråga uppkommit om upprättandet av ett *svenskt institut för kulturellt utbyte med utlandet* och att enligt uppgjorda förslag de för ett dylikt instituts verksamhet erforderliga medlen skulle i första hand bestri- das av nämnda anslag. Då emellertid därutöver jämlikt verkställda beräk-

ningar ytterligare anslag påkallas för täckande av kostnaderna för institutet, får jag nu förorda, att erforderliga medel för ändamålet äskas av riksdagen.

Såsom framhållits i propositionen nr 280/1943 angående förstärkning av utrikesrepresentationen och effektivisering av upplysningsverksamheten i Amerika m. m. tillkallade jag den 10 februari 1943 jämlikt bemyndigande av Kungl. Maj:t nio sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag angående de åtgärder, som borde vidtagas eller förberedas för återuppriktande och utvecklande av de kommersiella och kulturella förbindelserna med transoceaniska länder, när fredliga förhållanden återställts. I fråga om de kulturella förbindelserna uttalades i direktiven för de sakkunniga, att dessa förbindelser med och den svenska upplysningsverksamheten i länder, belägna på de nord- och sydamerikanska kontinenterna, ur svensk synpunkt syntes kunna förväntas erhålla ökad betydelse, sedan freden återställts i Europa. Det framhölls därjämte, att även förbindelserna med andra transoceaniska länder borde ägnas uppmärksamhet. De sakkunniga borde utreda hithörande spörsmål och framlägga förslag till lämpliga åtgärder i fråga om upplysningsverksamhetens bedrivande, så att Sverige, när fredliga förhållanden återställts, kunde stå väl rustat att med ifrågavarande länder på ett effektivt sätt bedriva det ömsesidiga kulturella utbytet.

I en den 14 april 1943 överlämnad första del av sitt betänkande förklarade de sakkunniga, som antogo benämningen Amerikautredningen, att de ur uppdragets ram utbrutit vissa spörsmål, som vore av natur att påfordra omedelbara åtgärder. De sakkunnigas förslag i dessa avseenden hava förelagts riksdagen i propositionen nr 280/1943. I nämnda del av sitt betänkande framhöll de sakkunniga rörande frågan om ett vidgat kulturellt utbyte med utlandet, att denna fråga torde kunna erhålla en positiv lösning endast i viss utsträckning, så länge fredliga förhållanden icke inträtt. Med hänsyn härtill hade de sakkunniga icke funnit omedelbara åtgärder i detta avseende erforderliga, utan förklarade sig hava för avsikt att behandla frågan under sitt fortsatta arbete och däröver avgiva särskilt betänkande.

De sakkunniga, som sedermera i särskilda skrivelser framlagt förslag i vissa frågor, hava den 26 april 1944 i en andra del av sitt betänkande avgivit förslag rörande en basorganisation för Sveriges kulturella utbyte med utlandet. De framhålla, att de tills vidare ägnat huvuddelen av sitt arbete åt frågan om en utveckling av Sveriges kulturella förbindelser med de transoceaniska länderna men att de därvid kommit till insikt om att de åtgärder, som böra vidtagas för en effektivisering av dessa förbindelser, redan från början böra taga sikte på samtliga länder. De förklara slutligen, att de fortsätta sitt arbete och att de i sinom tid komma att överlämna betänkande angående de inom uppdragets ram fallande frågor, som de ännu ej behandlat.

De sakkunniga inleda sitt betänkande med följande uttalande.

En skickligt bedriven och med konsekvens genomförd upplysningsverksamhet utåt är för ett land i Sveriges ställning ett av de viktigaste medlen

för att säkra oss den plats i det internationella umgänget, varpå vi vilja äga rätt att göra anspråk. Därest, som vi hoppas, Sverige skall lyckas vidmakthålla sin neutralitet till krigets slut, torde riktigheten av detta påstående bliva än mera uppenbar än den är i dag. Säkerligen ha under kriget kontakter knutits och en good will skapats mellan grupper av stater inbördes, varav en neutral stat icke utan vidare kan räkna på att bli delaktig.

En utveckling av Sveriges kulturella förbindelser med utlandet och en förbättrad upplysningsverksamhet i främmande länder måste därför bli en angelägen uppgift i vår allmänna fredsberedskap. Vi bli nödsakade att övertyga världen om styrkan i vår nationella kultur och våra självständiga insatser på det andliga, sociala och ekonomiska området.

Ett intensivare kulturellt samarbete med andra länder kommer också att ge Sverige möjlighet att med de tillgångar vi besitta medverka i ett mellanfolkligt utbyte av rön och erfarenheter, som kan bidra till att föra världen ut ur de otaliga svårigheter kriget skapat.

Efter kriget kunna svåra konkurrensförhållanden väntas uppstå på exportmarknaderna. En god organisation för spridandet av kunskap om våra förhållanden utomlands blir då en angelägenhet av stor vikt. Den sympati för vårt land, som en rätt bedriven utlandspropaganda bör åvägbringa, kommer vår handel till godo.

De sakkunniga förklara, att de i sin strävan att finna vägar till förbättrande och utvidgning av Sveriges kulturella förbindelser med Nord- och Sydamerika kommit till insikt om nödvändigheten av att skapa en bärkraftig central för upplysningsverksamheten här hemma. Det utåtriktade kulturarbetet måste enligt de sakkunnigas mening förankras i en basorganisation med väsentligt mycket större resurser och stadga än vad som hittills stått till buds på detta område. Både praktiska och principiella synpunkter tala därvid, enligt vad de sakkunniga framhålla, starkt för att en basorganisation för kulturutbytet bör omfatta Sveriges kulturella förbindelser med samtliga länder. Genom att upplysningsärendena handläggas av en och samma institution, samlas erfarenheterna på en hand och dubbelarbete undviks. Konsekvensen av denna uppfattning blir en strävan att organisatoriskt samla upplysningsverksamheten på olika länder inom en institution.

De sakkunniga erinra om att statsmakterna redan några år före kriget genom tillsättandet av kulturrådet och upplysningsnämnden sökte ersätta bristen på ett dylikt organ. Det arbete, som utförts av upplysningsnämnden, har varit av betydande värde, men erfarenheten har visat, att dessa båda institutioner genom den organisation de erhållit icke kunnat intaga den centrala plats i upplysningsarbetet, som var dem tillämnad. Upplysningsnämnden saknar exekutiva befogenheter, och nämnden har ej heller till sitt fria förfogande de för en planmässig upplysningsverksamhet behövligen medlen. De medel, som av riksdagen anslagits för upplysningsverksamheten, hava i huvudsak varit bundna till vissa från början fastställda poster. Därjämte understryka de sakkunniga, att det kulturella samarbete med utlandet, som bedrivs av ett flertal föreningar och institutioner, och de många värdefulla förbindelser, som redan existera, givetvis böra icke blott vidmakthållas utan även utvidgas.

Enligt de sakkunnigas uppfattning bör ett centralt organ för den svenska upplysningsverksamheten, för att bliva effektivt, uppbäras av och äga tillgång till expertis från hela vårt kulturliv. Det bör vidare utgöra en fri och självständig institution med möjligheter att taga egna initiativ samt äga ett eget verkställande organ och ekonomiska möjligheter att fullfölja en planerad verksamhet även på längre sikt. De olika organen för såväl svensk kultur som det svenska näringslivet synas hava ett omedelbart intresse av att medverka i en sådan institutions arbete, då de komme att draga direkt eller indirekt fördel av det intensifierade kulturutbyte med utlandet, som vore institutionens mål. Dessa synpunkter leda fram till tanken på bildandet av ett fristående kulturinstitut, uppbyggt av representanter för svenskt kulturliv och näringsliv med statens välvilliga stöd. Skapandet av en ny *statlig* institution som central för upplysningsarbetet synes de sakkunniga ur många synpunkter mindre lämpligt. För att på ett rätt sätt utåta representera det svenska kulturlivet i alla dess former fordras en institution, som i möjligaste mån är fri från varje byråkratisk bundenhet.

På inbjudan av de sakkunnigas ordförande sammanträdde den 4 februari 1944 i utrikesdepartementet omkring 200 framstående representanter för svenskt kultur- och näringsliv, vilka bereddes tillfälle att taga ställning till frågan om bildandet av en institution i enlighet med de av de sakkunniga uppdragna riktlinjerna. De närvarande uttalade sin fulla anslutning till tanken och utsågo en organisationskommitté med uppdrag att uppgöra de närmare planerna till en basorganisation för upplysningsarbetet.

Denna organisationskommitté avgav den 31 mars 1944 ett förslag till ett svenskt institut för kulturellt utbyte med utlandet. Kommittén hade inventerat den upplysningsverksamhet om Sverige, som för närvarande pågår eller som pågått under åren före det nuvarande världskriget, och hade därvid tagit kontakt med flertalet av de större föreningar och organisationer, som hittills på olika områden bedrivit en dylik verksamhet. Beträffande den ifrågasatta basorganisationens namn hade kommittén efter att hava prövat olika möjligheter och rådfört sig med sakkunniga språkmän stannat för benämningen »Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet», varvid förutsågs, att den gängse benämningen komme att bliva endast »Svenska institutet».

Det tilltänkta institutets uppgift skulle enligt kommittén vara att till gagn för Sveriges kulturella, sociala och ekonomiska förbindelser med utlandet samordna och stödja den upplysningsverksamhet om Sverige i utlandet, som redan pågår, samt att, där så kan finnas behöfligt och lämpligt, upptaga nya verksamhetsgrenar i kulturutbytet tjänst. Kommittén hade vidare uppgjort ett förslag till program (*bilaga 1*), som emellertid endast avsågo att giva vissa allmänna riktlinjer för institutets verksamhet. Därjämte hade kommittén utarbetat förslag till stadgar för institutet (*bilaga 2*). Såsom därav framgår, hade kommittén tänkt sig, att institutets verksamhet närmast skulle handhavas av en styrelse på elva personer samt i ekonomiskt avseende av ett särskilt ekonomiutskott. Styrelsen skulle äga att utse nämnder, represente-

rande den fackkunskap, som på olika områden kommer att vara erforderlig. Styrelsen skulle även utse en direktör med behövlig personal vid sin sida för verkställandet av styrelsens beslut och för ledandet av institutets löpande arbete. Direktören skulle vara självskriven ledamot av styrelsen. Tre ledamöter av styrelsen samt en revisor och suppleant för denne skulle utses av Kungl. Maj:t, under det att den övriga delen av styrelsen, alla ledamöterna av ekonomiutskottet utom ordföranden samt två revisorer och deras suppleanter skulle utses av ett råd, som skulle fastställa budget och bevilja decharge. Rådet skulle bestå av etthundra ledamöter. För att allsidigt kunna företräda det svenska kulturlivets olika områden borde det omfatta femtio representanter för religion, socialvård, undervisning, försvar, folkrörelser, vetenskap, litteratur, press, konst, musik, teater, radio, film, turism, idrott, gymnastik etc. De betalande medlemmarna skulle utse femtio ledamöter, som därvid närmast skulle komma att representera näringslivet. De förstnämnda femtio rådsledamöterna skulle utses av Kungl. Maj:t.

Som stadgeförslaget utvisar, hade kommittén tänkt sig, att institutets verksamhet delvis skulle finansieras genom årsavgifter från betalande medlemmar, varvid avsetts, att hänvändelser särskilt skulle ske till företag inom näringslivet. Enligt ett av kommittén uppgjort förslag till budget för institutet (*bilaga 3*) skulle utgifterna uppgå till omkring 1 050 000 kronor för år. Efter att hava trätt i förbindelse med intresserade representanter för näringslivet ansåge kommittén vissa förhoppningar föreligga för att ett belopp av 650 000 kronor på detta sätt skulle kunna erhållas. Kommittén förutsatte därvid, att de medel, som under senare tid årligen insamlats för upplysningsverksamheten i Amerika, inginge i institutets budget. Under dessa förhållanden erfordrades från statens sida ett bidrag av omkring 400 000 kronor. Av detta belopp hade emellertid redan över 300 000 kronor upptagits i det under tredje huvudtiteln uppförda anslaget för upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige.

Vid ett sammanträde i utrikesdepartementet den 20 april 1944 förelades dessa förslag den församling, som tillsatt kommittén. De närvarande uttalade sig därvid enhälligt för bildandet av ett svenskt institut på grundvalen av det framlagda stadgeförslaget samt uppdrogo åt organisationskommittén att vidtaga alla de åtgärder, som erfordrades för institutets stiftande. Under debatten angående det uppgjorda budgetförslaget påyrkades från flera håll, att statsmakterna till det för hela landet viktiga arbete, som det planerade institutet skulle komma att utföra, borde bidra med avsevärt större belopp än som förutsetts i budgetförslaget. De närvarande beslöto också att uttala sig för att större statsanslag borde utgå.

I sitt betänkande framhåller Amerikautredningen, att det planerade institutet synes väl ägnat att fylla uppgiften att utgöra en basorganisation för Sveriges kulturella utbyte med utlandet. Genom den valda organisationsformen synes institutet vinna den nödvändiga kontakten med Sveriges kultur- och näringsliv, samtidigt som samarbetet med vederbörande ställiga myndigheter garanterats. Tanken på stiftandet av ett svenskt institut för kultu-

rellt utbyte med utlandet synes från början hava vunnit sådant stöd hos de närmast berörda kretsarna inom kultur- och näringsliv, att utsikterna synas vara goda för att institutet verkligen skall kunna bliva den centrala institution för upplysningsarbetet, som är så behövlig men som hittills saknats.

Vad del uppgjorda budgetförslaget beträffar, framhålla de sakkunniga, att en förutsättning för att tillräckligt stora privata bidrag skola inflyta uppenbarligen vore, att staten visade sin beredvillighet att påtaga sig en större andel av kostnaderna för institutet. Med hänsyn härtill och till den stora betydelse, som en utveckling av den svenska upplysningsverksamheten utomlands enligt de sakkunnigas uppfattning äger, förorda de sakkunniga, att en jämnare balans än den, som består i det av kommittén utarbetade budgetförslaget, åvägbringas mellan statsbidrag och enskilda bidrag, förslagsvis på så sätt, att statsbidragen och de förutsatta enskilda bidragen uppgå till lika belopp. Till frågan, huruvida den föreliggande budgeten ett kommande år skall visa sig tillfyllest, torde ställning få tagas, sedan institutet trätt i verksamhet och det visat sig, i vad mån detsamma lyckas fylla de avsedda syftena.

De anslag, som av riksdagen må komma att beviljas för institutets verksamhet, böra enligt de sakkunnigas åsikt utgå villkorligt, så att de utbetalas, först efter det att Kungl. Maj:t godkänt institutets stadgar och kunnat fastställa, att institutet äger den nödvändiga finansiella grunden. Anslagen förutsättas därvid skola disponeras i huvudsak i enlighet med det för institutet uppgjorda budgetförslaget. Såsom en förutsättning för statsanslagen till institutet torde, enligt vad de sakkunniga framhålla, även böra särskilt angivas, att Kungl. Maj:t skall äga rätt att, såsom i stadgeförslaget angives, utse en revisor jämte suppleant.

Av de sakkunnigas betänkande framgår, att enligt deras mening av det belopp å 445 000 kronor, som enligt Kungl. Maj:ts förslag i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag skulle anslås för upplysningsverksamhet i utlandet rörande Sverige för budgetåret 1944/45, ett belopp av 314 000 kronor skulle överföras till det planerade institutets budget. Återstoden, eller 131 000 kronor, skulle enligt statsverkspropositionen användas på följande sätt, nämligen 50 000 kronor till upplysningsverksamheten i Sydamerika, 31 100 kronor till den svenska rese- och informationsbyrå i New York, 10 000 kronor till Tidningarnas Telegrambyrå för utvidgad förmedling av särskilt ekonomiska nyheter rörande Sverige till utlandet, 1 500 kronor för redigering inom samma byrå av visst nyhetsmaterial, 15 000 kronor till Svensk-internationella pressbyrå, 5 000 kronor till bestridande av kostnaderna för upplysningsnämnden och kulturrådet samt 18 400 kronor till ministerns för utrikes ärendena förfogande att jämte besparingar å de i övrigt anvisade beloppen vid förefallande behov disponeras för upplysningsverksamheten och därmed sammanhängande ändamål.

Beträffande dessa belopp framhålla de sakkunniga, att de icke ansett sig böra föreslå, att anslaget för upplysningsverksamheten i Sydamerika skall överföras till det planerade institutet, enär anslaget delvis torde komma att utnyttjas för verksamhet vid beskickningarna i Sydamerika. Vid detta förhållande synes dispositionsrätten böra förbehållas utrikesdepartementet. Då

upplysningsnämnden och kulturrådet, därest de sakkunnigas förslag godtages, torde komma att upphöra, synes det för bestridande av kostnaderna för nämnden och rådet avsedda beloppet av 5 000 kronor böra överföras till de medel, som avses skola ställas till ministerns för utrikes ärendena förfogande. Dessa skulle alltså komma att uppgå till 23 400 kronor. De sakkunniga påpeka, att även efter inrättandet av det tilltänkta institutet ett anslag för upplysningsändamål måste stå direkt till utrikesdepartementets förfogande. Beskickningar och konsulat måste såsom hittills fördes med upplysningsmaterial, och utrikesdepartementets pressbyrå måste vid behov kunna omedelbart tillmötesgå från utländska myndigheter framställda önskemål om dylikt material. Vad Svensk-internationella pressbyrån beträffar, framhålla de sakkunniga, att den — utöver det sedan flera år tillbaka till byrån utgående årliga särskilda anslaget av 15 000 kronor — ur nu ifrågasatt anslag erhållit extra bidrag för särskilda ändamål, såsom bild- och telegramtjänst etc. Under det senaste budgetåret hava dessa extra bidrag uppgått till sammanlagt omkring 10 000 kronor. Byrån har dessutom, enligt vad de sakkunniga erfarit, nyligen hos utrikesdepartementet hemställt om en höjning av dessa extra bidrag med 5 000 kronor eller till omkring 15 000 kronor. Därest de sakkunnigas nu framlagda förslag till fördelning av upplysningsanslaget godtages, torde utrikesdepartementets möjligheter att i fortsättningen utbetala dessa extra bidrag upphöra. Sakkunniga förutsätta emellertid, att pressbyrån och det planerade institutet komma att samarbeta, och utgå från den förutsättningen, att institutet kommer att bevilja byrån de till 15 000 kronor uppgående medel, vilka enligt vad nu angivits erfordras för att byråns verksamhet skall kunna uppehållas på nuvarande nivå.

Beträffande återstoden av upplysningsanslaget eller alltså bidragen till den svenska rese- och informationsbyrån i New York samt till Tidningarnas Telegrambyrå ifrågasätta de sakkunniga icke någon ändring.

Till det av Amerikautredningen framlagda förslaget att skapa en centralorganisation för upplysningsverksamheten i utlandet angående Sverige vill jag giva min anslutning. Redan under åren före det nu pågående världskriget gjorde sig ett ökat behov gällande av en bättre och med rikligare medel utrustad organisation för det kulturella utbytet med och upplysningsverksamheten i utlandet. Krigsåren hava än mera förstärkt detta intryck, och med tanke på de krav, som på detta område komma att inställa sig vid inträdande fredsförhållanden, synes det mig vara särskilt angeläget, att vi stå fullt rustade för uppgiften att återerövra den mark, som under isoleeringen gått förlorad. I all synnerhet gäller detta om de transoceana länderna. Andra länder i en ställning, motsvarande Sveriges, komma otvivelaktigt att göra liknande bemödanden. De uppgifter i detta avseende, som lämnas i det av organisationskommittén utarbetade programförslaget, synas mig därvidlag vara av stort intresse. Det är därför enligt min uppfattning av vikt, att den svenska upplysningsverksamheten gives ett ännu starkare stöd än hittills från det allmännas sida, så att den kan allsidigt och verksamt i utlandet sprida kännedom om vårt lands förhållanden och därigenom i alla avseenden främja våra förbindelser med främmande länder.

*Departements-
chefen.*

Givetvis skulle olika vägar kunna tänkas för att nå detta mål. En centralorganisation i någon form för upplysningsverksamheten synes mig dock oundgänglig, och jag finner den av de sakkunniga förordade lösningen att med bidrag från statens sida upprätta ett svenskt institut för kulturellt utbyte med utlandet vara lyckligt vald. Ej heller har jag något att erinra mot det för den tilltänkta nya organisationen föreslagna namnet eller mot det uppgjorda förslaget till program för dess verksamhet. Därest från riksdagens sida intet är att erinra mot det planerade institutets upprättande, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa stadgar för detsamma. På sätt de sakkunniga uttalat, bör såsom en förutsättning för åtnjutande av statsbidrag gälla, att Kungl. Maj:t skall äga utse en revisor, jämte en suppleant, i institutet. Det torde vidare få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om den avveckling av upplysningsnämnden och kulturrådet, som torde böra äga rum i samband med det nya institutets upprättande.

I fråga om de av de sakkunniga framlagda budgetberäkningarna måste jag ställa mig tveksam till tanken, att ett så stort belopp som hälften av institutets budget redan nu skulle ställas till förfogande av statsmedel. Innan någon erfarenhet vunnits rörande institutets verksamhet, anser jag mig ej kunna förorda, att större bidrag från statens sida lämnas än vad som föreslagits av organisationskommittén. Enligt dennas förslag skulle statsanslaget till institutet uppgå till 398 500 kronor för år, varav 314 000 kronor skulle bestridas av det i statsverkspropositionen av riksdagen för upplysningsverksamheten äskade anslaget av 445 000 kronor. För institutets verksamhet skulle sålunda nu erfordras ytterligare 84 500 kronor. Anslaget för upplysningsverksamheten i utlandet angående Sverige bör alltså för år räknat ökas med sistnämnda belopp eller till $(445\ 000 + 84\ 500 =)$ 529 500 kronor. Då det synes angeläget, att institutet snarast möjligt träder i funktion, torde detta om möjligt böra ske vid början av nästa budgetår. De för institutets verksamhet erforderliga medlen böra därför kunna ställas till förfogande från och med nämnda tidpunkt, sedan det fastslagits, att förutsättningar för institutets verksamhet i såväl ekonomiskt som organisatoriskt hänseende föreligga. I det förra hänseendet må erinras om att, såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen, en förutsättning för institutets upprättande är, att betydande medel erhållas från enskilt håll.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte, med återkallande av det i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag i ämnet framlagda förslaget, föreslå riksdagen

att till *Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av . . kronor 529 500.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
O. Ripa.

Bilaga 1.

Program.

»Svenska institutets uppgift är att till gagn för Sveriges kulturella, sociala och ekonomiska förbindelser med utlandet samordna och stödja den upplysningsverksamhet om Sverige i utlandet, som redan pågår, samt att, där så kan befinnas behövt och lämpligt, upptaga nya verksamhetsgrenar i kulturutbytets tjänst» (ur stadgarna § 1).

Betydelsen av en målmedveten upplysningsverksamhet om det egna landet inför utlandet har ju sedan länge stått klar för såväl större som mindre stater, och stora summor ha härvidlag offrats i övertygelsen om att få dem tillbaka i form av en allmänt ökad goodwill, som ej blott fördelaktigt inverkar på de kulturella förbindelserna utan som även komme exportindustrin och över huvud taget näringslivet tillgodo. Man behöver ju härvidlag blott erinra om vad i detta avseende presterats av Frankrike med dess många institut, skolor och lektorer i utlandet eller, för att ta ett annat exempel, om den omfattande verksamhet, som sedan 1934 utövas av British Council. Vad USA beträffar, har just i dagarna inom utrikesministeriet utarbetats riktlinjer för en kommande stort upplagd upplysningsverksamhet i utlandet. Detsamma gäller som sagt även de mindre staterna, och sålunda har, som i fortsättningen skall exemplifieras, under krigsåren med statligt stöd grundats Det Danske Selskab, vars huvuduppgift är att i utlandet verka för en ökad allsidig upplysning om Danmark.

Även i Sverige har under kriget och den av detta vållade partiella avspärningen insikten om den stora betydelsen av en ändamålsenlig upplysningsverksamhet om Sverige blivit allt klarare och detta på såväl statligt som privat håll. Frånsett budgetposten under de senare åren på 145 000 kronor för pressattachéerna, vilka ju ha till uppgift att tillvarataga svenska kulturintressen i utlandet, ha sålunda från statens sida anslagen för upplysningsverksamheten i utlandet ständigt ökat. 1943 års riksdag beviljade ett anslag på 250 000 kronor, som sedermera utökades till 413 500 kronor (för budgetåret 1944—1945 uppgår anslagsäskandet till 445 000 kronor). Av detta har emellertid huvudparten eller 228 500 kronor gått till Svensk-amerikanska nyhetsbyrån i New York, vidare till Svensk-internationella pressbyrån i Stockholm, till TT:s brevtjänst och till svenska rese- och informationsbyrån i New York sammanlagt 61 000 kronor samt till upplysningsverksamheten i Sydamerika 35 000 kronor. Endast en jämförelsevis liten summa har alltså stått till förfogande för övriga många och viktiga önskemål. För understöd åt universitetslärare i svenska språket i utlandet har sålunda beviljats endast 6 000 kronor. Som en belysande jämförelse må anföras, att Det Danske Selskab som bäst planerar utsändandet av 24 representanter till utlandet, varvid blotta engångskostnaden för bibliotek m. m. beräknas till 500 000 danska kronor. För Sveriges vidkommande anmäler sig i detta avseende det från flera håll uttalade önskemålet om medel för utsändandet för längre eller kortare tid av akademiker till utlandet, där de skulle verka som lek-

torer och som replipunkter för svensk kultur över huvud taget. Självfallet får man dock här ej glömma den mera sporadiska svenska föreläsningsverksamheten i utlandet. Även för denna skulle erfordras vida större understöd än vad man hittills kunnat förfoga över. Detsamma gäller längre eller kortare studiebesök från svensk sida av akademiker och lärare liksom ej minst av representanter för folkbildningen och folkrörelserna i allmänhet.

Som redan av det som nu sagts om folkrörelserna framgår, är det emellertid ej blott från statens sida som ett ökat intresse visats för upplysningsverksamheten om Sverige i utlandet och för bättre kulturella, sociala och ekonomiska förbindelser över huvud taget med utlandet. Såväl Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet som Föreningen Norden ha under den senaste tiden intensifierat sin verksamhet, och detsamma gäller på det ekonomiska området Exportföreningen, Sverige-Amerikastiftelsen, som fram till krigsutbrottet sände ett alltmera växande antal stipendiater till USA och som även tog ett framgångsrikt initiativ genom utsändandet av svenska föreläsare, har självfallet blivit starkt hämmad i denna del av sin verksamhet genom avspärrningen men väntar blott på fred för att sätta igång i samma omfattning som förut. Detsamma gäller Svenska Trafikförbundet, som lagt upp ett stort program för sin kommande fredstida verksamhet.

Institutets uppgift blir här att som ett verkställande organ i intimt samarbete med Utrikesdepartementet och de intresserade organisationerna söka att på allt sätt hjälpa och effektivisera den redan pågående verksamheten genom att förmedla kontakter, framställa önskemål och i mån av möjlighet lämna ekonomiskt understöd. Arten och omfattningen av denna verksamhet kommer givetvis att växla inom olika områden. Medan t. ex. näringslivet, idrotten och turismen med avseende på upplysningsverksamheten redan äro väl organiserade, har denna verksamhet särskilt på den andliga kulturens område vagare former. Här bör institutet befrämja och stödja, även ekonomiskt, det utbyte mellan högskolor, museer och andra organisationer liksom också det mera personliga utbyte, som sedan århundraden existerat mellan Sverige och utlandet.

I syfte att förhindra dels onödigt dubbelarbete, dels att luckor uppstå, skall institutet verka samordnande, vilket kan ske genom samarbetsnämnder för närbesläktade eller på samma område verkande organisationer, såsom t. ex. Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, Utlandssvenskarnas förening och Institutet för svensk utlandstjänst eller blott genom att intim kontakt upprätthålles mellan institutet och de olika sammanslutningarna. På detta område återstår trots allt det hängivna arbete, som redan utförts, mycket att göra i syfte att så stödja och uppehålla kontakten med våra utlandssvenskar, att de i sin tur kunna tjäna som förmedlare av svensk kultur.

Utöver denna stödjande och samordnande verksamhet skall institutet på olika sätt och i smidig anpassning efter rådande förhållanden och möjligheter för utländsk publik presentera och åskådliggöra det svenska samhällets olika uttrycksformer, dess sociala och ekonomiska struktur, dess ställning inom religion, vetenskap, litteratur, konst, musik, teater, film etc.

Denna presentation kan ske genom publikationer av olika slag, varvid självfallet ett nära samarbete måste etableras med de svenska representanterna utomlands och detta icke endast för planläggningen utan i all synnerhet för distribueringen. På det vetenskapliga området bör den egentliga fackvetenskapens intressen tillgodoses, men en mera populär framställning för en större allmänhet får icke heller försummas. Som en jämförelse må anföras, att i Danmark Det Danske Selskab, frånsett utsändandet av de ovan nämnda 24 representanterna, lagt huvudvikten vid anskaffandet av större och mindre publikationer, belysande olika sidor av det danska samhällslivet. I detta

sammanhang anmäler sig också hos oss önskemålet om medel för översättningar av vetenskapliga arbeten från svenska till de större språken i syfte att ge svensk vetenskap ett större verkningsområde.

Redan i det föregående har berörts den svenska föreläsningsverksamheten i utlandet och de önskemål, som därvid finnas. Beträffande den svenska lektorsverksamheten utomlands, som också redan omnämnts i samband med önskemålet om anslag åt svenska akademiker för utlandsvistelse, skall institutet i närmaste samarbete med Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet utveckla denna verksamhet och söka finna de former, som bäst lämpa sig för olika länder. Institutet skall vidare begagna sig av de möjligheter, som film och radio erbjuda, liksom det i samarbete med lämpliga organisationer, såsom Svenska Slöjdföreningen och andra, skall i utlandet anordna och understödja utställningar, mässor och svenska veckor och i Sverige kurser och möten etc., i det senare fallet tillsammans med högskolor, studentorganisationer, folkrörelserna och andra.

För anskaffande av kortfilmer anslog riksdagen för första gången för budgetåret 1943—1944 40 000 kronor, men för en effektiv verksamhet och ej minst under en kommande fred har detta anslag visat sig vara för litet. Även här kräves vidare en samordning, på det att de filmer och särskilt då kortfilmer, som redan nu av skilda organisationer anskaffats, måtte komma till en allsidig användning. Detsamma gäller bildmaterialet om Sverige.

Då ju ett effektivt upplysningsarbete på lång sikt om Sverige i utlandet måste baseras på ömsesidighetens grundval, bör institutet även på allt sätt främja ett objektivt och sakkunnigt upplysningsarbete i Sverige om utlandet. Därvid bör institutet i samverkan med olika svenska och utländska organisationer till Sverige inbjuda främmande vetenskapsmän och föreläsare, medverka vid företagandet av studieresor och sändandet av delegationer i studiefyske m. m. till utlandet samt uppmuntra och stödja ett fortsatt student- och skolbarnsutbyte. Härför krävas ökade medel — som dock måhända skulle kunna framkalla reciproka prestationer från utlandets sida — liksom sådana medel även behöfve stå till förfogande för de institutioner i Sverige, som ha att taga hand om besökande vetenskapsmän m. m. Över huvud taget skulle i Sverige mera behöva göras för ett rätt omhändertagande av de besökande utlänningar, som önska upplysningar om olika svenska förhållanden. Att i samarbete med på området verkande organisationer göra detta och att härvid tjänstgöra som en slags kulturell clearingcentral skulle bli en av institutets uppgifter.

Beträffande upplysningsverksamheten i Sverige om utlandet bör beaktas det arbete, som bedrivs av Utrikespolitiska institutet, ABF m. fl., liksom institutet på lämpligt sätt bör stödja den verksamhet, som utövas av de många olika amitiéföreningarna i Sverige.

I all synnerhet som vi för närvarande veta tämligen litet om hur framtiden kommer att gestalta sig, ej minst i internationellt avseende, bör institutets första verksamhet ha en mera blygsam omfattning och präglas av klart konkreta behov men med möjlighet att allteftersom nya utsikter öppnas och nya önskemål uppstå inom en smidig och elastisk ram kunna tillfredsställa även dessa. Institutet skall härvid geografiskt sett eftersträva en så allsidig verksamhet som möjligt.

Förslag
till
**Stadgar för Svenska institutet för kulturellt utbyte med
utlandet.**

§ 1.

Institutets uppgift.

Svenska institutets uppgift är att till gagn för Sveriges kulturella, sociala och ekonomiska förbindelser med utlandet samordna och stödja den upplysningsverksamhet om Sverige i utlandet, som redan pågår, samt att, där så kan finnas behövt och lämpligt, upptaga nya verksamhetsgrenar i kulturutbytets tjänst.

§ 2.

Institutets säte.

Institutet har sitt säte i Stockholm.

§ 3.

Medlemmar.

Medlemmar kunna vara dels organisationer, bolag och andra företag, dels enskilda personer. Medlemskap är bindande för minst tre räkenskapsår.

§ 4.

Medlemsavgifter.

Organisationer, bolag och andra företag betala en årsavgift av minst 1 000 kronor och enskilda personer en årsavgift av minst 100 kronor. Avgifterna erläggas med minst hälften senast den 1 oktober och återstoden senast den 1 mars samt avse löpande räkenskapsår från 1 juli till och med 30 juni.

§ 5.

Verkställande organ.

Svenska institutets angelägenheter handhas av ett råd, en styrelse och ett ekonomiutskott.

§ 6.

Rådet och dess sammanträden.

Rådet, som består av 100 ledamöter, valda och förordnade på det sätt som i §§ 17 och 18 omtalas, äger besluta i de i § 7 omförmälda ärendena samt att till styrelsen föreslå åtgärder, ägnade att främja institutets verksamhet.

Rådet sammanträder på kallelse av ordföranden två gånger årligen, en gång på hösten efter det i § 17 omförmälda årsmötet och en gång under maj månad. Kallelse skall vara skriftlig och utgå 14 dagar före den dag rådsammanträdet äger rum. Rådet väljer vid höstsammanträdet för en tid

av ett år ordförande och vice ordförande. Som sekreterare fungerar institutets direktör.

Frågor avgöras med enkel röstövertikt och vid lika röstetal gäller den mening, som ordföranden biträder.

Val äger rum med slutna sedlar, då yrkande härom framställles, eljest genom öppen omröstning. Varje rådsledamot äger en röst.

Frågor, som väckts av ledamöter av rådet, få ej upptagas till avgörande, innan styrelsen givits tillfälle att yttra sig.

§ 7.

Föredragningslista vid ordinarie höstsammanträde.

Vid rådets ordinarie höstsammanträde skall förekomma:

- 1) Val av ordförande och vice ordförande;
- 2) Val av justeringsmän för mötesprotokollet;
- 3) Styrelsens årsberättelse och revisionsberättelsen;
- 4) Fastställande av balansräkning;
- 5) Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen;
- 6) Val av 7 ledamöter av styrelsen;
- 7) Val av 5 ledamöter av ekonomiutskottet;
- 8) Val av två revisorer och suppleanter för dem;
- 9) Ärenden, som av styrelsen hänskjutas till rådet;
- 10) Övriga ärenden.

§ 8.

Föredragningslista vid ordinarie vårsammanträde.

Vid rådets ordinarie vårsammanträde skall förekomma:

- 1) Val av justeringsmän för mötesprotokollet;
- 2) Fastställande av budget;
- 3) Ärenden, som av styrelsen hänskjutas till rådet;
- 4) Övriga ärenden.

§ 9.

Styrelse.

Styrelsen består av 11 personer, av vilka 3 förordnas av Kungl. Maj:tt och 7 av rådet. Direktören är självskriven 11:e medlem. Styrelsen utser inom sig ordförande och vice ordförande.

§ 10.

Styrelsens sammanträden.

Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden. Sådan kallelse skall även utfärdas, då minst tre av styrelsens ledamöter skriftligen påyrka detta.

Kallelse bör vara skriftlig och såvitt möjligt innehålla uppgift om de ärenden, som skola förekomma vid sammanträdet.

För besluts fattande måste minst sex styrelseledamöter vara närvarande.

Frågor avgöras med enkel röstövertikt, och gäller vid lika röstetal den mening, som ordföranden biträder.

§ 11.

Styrelsens verksamhet.

Styrelsen omhänderhar institutets skötsel, uppgör i samråd med ekonomiutskottet förslag till budget, tillsätter direktör och behövlig personal samt erforderliga nämnder, utfärdar instruktion för direktören och förvaltar i samråd med ekonomiutskottet institutets medel.

§ 12.

Direktör.

Direktören verkställer styrelsens beslut och leder institutets löpande arbete.

Vid förfall för direktören företrädes denne av den person, som styrelsen därtill utser.

§ 13.

Ekonomiutskott.

Ekonomiutskottet består av 5 ledamöter, utsedda av rådet. 6:e ledamot och tillika ordförande i utskottet utser styrelsen inom sig. Ekonomiutskottet, som sammanträder på kallelse av ordföranden, skall biträda styrelsen vid medelförvaltningen och vid uppgörande av förslag till budget samt har att tillse, att de ekonomiska förutsättningarna för institutets verksamhet finnas.

§ 14.

Revisorer.

Institutets räkenskaper skola årligen granskas av tre revisorer. En revisor jämte suppleant för honom förordnas av Kungl. Maj:t. De båda andra revisorerna jämte två suppleanter utses av rådet, varvid skall iakttagas, att minst en revisor och dennes suppleant skola vara auktoriserade.

§ 15.

Räkenskapsavslutning och revision.

Institutets räkenskaper skola avslutas den 30 juni varje år. Räkenskaperna och styrelseberättelsen skola överlämnas till revisorerna senast den 15 augusti. Revisorerna skola till styrelsen senast den 1 oktober avgiva revisionsberättelse.

Styrelse- och revisionsberättelser skola samtidigt med kallelsen till det ordinarie höstsammanträdet i tryck tillsändas dels samtliga ledamöter av rådet, dels samtliga medlemmar.

§ 16.

Teckningsrätt för institutet.

Handlingar, som utfärdas av institutet, skola underskrivas med institutets fastställda benämning samt, då så prövas lämpligt, undertecknas av ordföranden med kontrasignation av direktören. I övrigt tecknas institutet av direktören eller av den eller de personer, som styrelsen förordnar.

§ 17.

Årsmöte.

Medlemmarna sammanträda en gång om året till årsmöte på kallelse av ordföranden i rådet, som även öppnar årsmötet. Kallelse skall vara skriftlig och utgå minst 14 dagar före den dag, då årsmötet äger rum. Årsmötet skall äga rum under första hälften av oktober månad.

Årsmötet väljer ordförande och vice ordförande. Som sekreterare fungerar institutets direktör.

Årsmötet väljer bland medlemmarna 10 till ledamöter för fem år i rådet; dock skall vid det första konstituerande årsmötet väljas sammanlagt 50 ledamöter, av vilka 10 skola väljas för ett år, 10 för två år, 10 för tre år, 10 för fyra år och 10 för fem år.

Val äger rum med slutna sedlar, då yrkande härom framställes, eljest genom öppen omröstning. Varje medlem äger en röst, och enkel röstövertikt gäller. Vid lika röstetal gäller den mening, som ordföranden biträder.

Ledamot kan ej omedelbart omväljas.

De valda ledamöterna inträda omedelbart efter valet i rådet.

§ 18.

Icke betalande ledamöter i rådet.

Bland representanterna för det svenska samhällslivets olika grenar med undantag för de delar av näringslivet, som representeras av de ledamöter, som jämlikt § 17 valts vid årsmötet, förordnar Kungl. Maj:t varje år för en tid av fem år, räknat från 1 juli, 10 ledamöter i rådet. Liksom beträffande de ledamöter, som valts vid årsmötet, skall dock första gången utses 50 ledamöter, därav 10 för ett år, 10 för två år, 10 för tre år, 10 för fyra år och 10 för fem år.

Ledamot kan ej omedelbart ånyo förordnas.

De förordnade ledamöterna inträda omedelbart efter förordnandet i rådet.

§ 19.

Stadgar och förslag till stadgeändring.

Stadgar, ävensom eventuella förslag om ändring av stadgar, skola underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Beslut om ändring av stadgarna skall för att vara giltigt fattas å två på varandra följande rådssammanträden.

Förslag till budget 1944—1945.

Utgifter.

A. Expeditionskostnader:

Löner:		
Direktör	20 000	
Sekreterare	10 000	
Skrivbiträde	5 000	
Extra hjälp	3 000	38 000
Representation och resor	3 000	
Avsättning för pensioneringsändamål.....	4 000	
Porto, telefon, tidningar m. m.	5 000	
Hyra, lyse, städning	5 000	
Inredning	10 000	
Bibliotek, arkiv m. m.	15 000	80 000

B. Verksamheten:

Fortsatt upplysningsverksamhet i Amerika	225 000	
Svensk-amerikanska nyhetsbyrån	223 500	
Lektoratsverksamheten	75 000	
Stipendier för studier och föreläsningsverksamhet i utlandet	50 000	
Böcker, grammofonskivor, broschyrer, artiklar m. m., avsedda för lektorer och andra i utlandet.....	35 000	
Bilder, skioptikonbilder m. m.	45 000	
Film (inköp av kortfilmer m. m.)	50 000	
Inbjudan av utländska vetenskapsmän och andra till Sverige	40 000	
Understödsstipendier	35 000	
Planering av utställningar, mässor, svenska veckor m. m.	60 000	
Publikationer, understöd till översättningar av svensk-språkiga vetenskapliga arbeten m. m.	45 000	
Upplysningsverksamhet om konst, musik, gymnastik, idrott etc.	60 000	
Diverse	25 000	968 500
	Summa utgifter	1 048 500

Inkomster.

Statsanslag		398 500 ¹
Privata medel:		
Medlemsavgifter	425 000	
Medel insamlade för fortsatt verksamhet i Amerika..	225 000	650 000
	Summa inkomster	1 048 500

¹ Av dessa äro 314 000 upptagna i årets statsverksproposition, därav 223 500 för Svensk-amerikanska nyhetsbyrån.